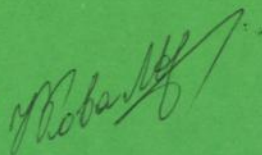

**ЛЬВІВСЬКА ДЕРЖАВНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ
ім. М.В. ЛИСЕНКА**

КОВАЛЬ Василь Михайлович

УДК 78.087.6 : 398.8 (=161.2) (292.452)

**ГЕНЕЗА ЛОКАЛЬНОЇ ТИПОЛОГІЧНО ГЕТЕРОГЕННОЇ
НАРОДНОВОКАЛЬНОЇ ТРАДИЦІЇ
(НА МАТЕРІАЛАХ ОБРЯДОВИХ НАСПІВІВ
ІЗ ОКОЛИЦЬ НА ПІВНІЧНИЙ ЗАХІД ВІД ГОРГАН)**

Спеціальність 17.00.03 – Музичне мистецтво

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства**

Львів – 2006

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Проблемній науково-дослідній лабораторії музичної етнології та на кафедрі музичної фольклористики Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, професор
Луканюк Богдан Степанович,
Львівська державна музична академія ім. М. В. Лисенка,
завідувач кафедри музичної фольклористики (Львів)

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства,
професор **Іваницький Анатолій Іванович**,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та
етнології ім. М. Т. Рильського,
провідний науковий співробітник
відділу фольклористики (Київ)

кандидат мистецтвознавства, доцент
Осадча Віра Миколаївна,
Харківський державний університет мистецтв
ім. І. П. Котляревського
завідувач кафедри українського народного співу
та музичного фольклору (Харків)

Провідна установа: Національна музична академія України
ім. П. І. Чайковського,
кафедра музичної фольклористики (Київ)

Захист відбудеться "22" грудня 2006 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.869.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук у Львівській державній музичній академії ім. М. В. Лисенка за адресою: 79005, м. Львів, вул. О. Нижанківського, 5.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка за адресою: 79005, м. Львів, вул. О. Нижанківського, 5.

Автореферат розісланий "20" листопада 2006 р.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради
кандидат мистецтвознавства, доцент

О. Т. КАТРИЧ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Сучасне етномузикознавство приділяє особливу увагу поглибленому комплексному вивченню історико-географічних аспектів розвитку традиційної народної музики, що уможливило розв'язання надважливих проблем етногенези. Ці проблеми, зрозуміло, потрапляють у поле зору й інших суміжних із ним наук – етнографії, етнолінгвістики, фольклористики тощо.

На ефективність вивчення етногенези через студювання музичного фольклору в сукупності з етнографічними, лінгвістичними, історичними, археологічними й антропологічними матеріалами вказав, зокрема, В. Гошовський.

Пізнання об'єктивних закономірностей етнокультурних процесів народного середовища можливе передовсім через виявлення і порівняльне вивчення народномузичних наспівів, що збереглися в пам'яті їх носіїв. Найвагомішою складовою цих процесів є побутування та розвиток обрядових народновокальних творів. Вони меншою мірою піддаються зовнішнім впливам, оскільки знаходяться під охороною обряду, а отже – у них найяскравіше проступають музично-діалектні відмінності.

Значний науковий інтерес становлять вузькорегіональні дослідження головних теренів, які, по-перше (з огляду на стан їх обстеження), ще до сьогодні залишаються “білими плямами” на етномузичній карті України, по-друге, виявляють неабияку зацікавленість у сенсі співвідношення цих територій зі суміжними етнографічно визначеними регіонами. Ефективність вузькорегіонального підходу полягає в тому, що він не тільки дає ключ до вичерпного аналізу будь-якої локальної народномузичної культури, а й стає підґрунтям для ширших ареалогічних студій. Через ареалогію, певна річ, можна наблизитись до остаточної локалізації музичних діалектів і створення етномузичних атласів, що все ще залишається заповітною мрією багатьох дослідників.

Порівняльне ж вивчення отриманих результатів із уже наявними з інших теренів матеріалами, до яких залучають як самі фольклорні пам'ятки – народномузичні твори, так і теоретичні напрацювання на їхній основі в галузі етномузикології, уможливило висувати певні гіпотези щодо етногенези людності, яка населяє досліджувану територію; підкріплювати пов'язані з цим обширом історичні факти; підтверджувати, спростовувати чи корегувати припущення та здогади, висунені іншими суміжними з етномузикологією дисциплінами – антропологією, археологією, етнографією, етнолінгвістикою, словесною фольклористикою; робити висновки щодо локальних, регіональних, загальнонаціональних особливостей традиційної музичної культури обстежуваного простору тощо.

На етапі етномузикологічних досліджень південно-західної Галичини, які здійснює Проблемна науково-дослідна лабораторія музичної етнології (ПНДЛМЕ)

при кафедрі музичної фольклористики (КМФ) Львівської державної музичної академії ім. М.В. Лисенка (ЛДМА), важлива роль відводиться вивченню околиць на північний захід від Горган (трьох районів Івано-Франківської області – Богородчанського, Долинського і Рожнятівського), оскільки:

- ця територія з етномузикологічного погляду не вивчена взагалі;
- нез'ясованим залишається її співвідношення з етнографічно визначеними Бойківщиною та Гуцульщиною;
- терен привертає увагу й своєю (незвичною для інших українських етнографічних земель) мелотипологічною різноманітністю (гетерогенністю).

Саме ці факти й зумовлюють **актуальність** етномузикологічних студій над традиційною народномузичною культурою обраного регіону.

Зв'язок із науковими планами забезпечується передовсім тим, що “Підгоргання” (цей умовний термін прийнятий у ПНДЛМЕ при КМФ ЛДМА для означення території північних схилів та передгір'я Горган) – невід'ємна складова частина (підпрограма) більш загальної програми ПНДЛМЕ при КМФ ЛДМА “Передкарпаття”. Наукове ж вирішення цієї програми разом з іншими програмами установи спрямоване на створення колективної багатотомної монографії “Традиційна народна музика й етнічна історія Галичини та Волині” (тема № 10) за участю фахівців суміжних дисциплін (етнографів, філологів, істориків, археологів та ін.).

Основу **джерельної бази** для наукових досліджень склали фоно- та графоматеріали з Архіву ПНДЛМЕ, які здобуті головно впродовж 1993 – 2002 років у ході реалізації науково-дослідницької програми ПНДЛМЕ “Етнокультурні процеси на Підгорганні”, розробленої та керованої дисертантом. Ці матеріали налічують загалом (разом із записаними раніше, що є нечисленними) понад 4500 народних вокальних та інструментальних творів із 117 населених пунктів Богородчанського, Долинського та Рожнятівського районів. У 67 селах особисто побував автор цих рядків, де згромадив майже 2000 народномузичних творів і супутню до них етнографічну інформацію.

Об'єктом дослідження обрано зафіксовані за вказаний вище період, а також опубліковані та записані раніше й доступні на сьогодні обрядові народновокальні твори з Підгоргання. **Предмет дослідження** – функціонування мелотипів, їхніх видів і різновидів у мелогенетичному й мелогеографічному зрізах.

Мета роботи – реконструкція мелотипологічної та мелогеографічної картини обрядової народновокальної творчості з околиць на північний захід від Горган із виходом на деякі питання мелогенези й органічно пов'язані з ними проблеми етногенези населення цього терену.

Для досягнення ж поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- здійснити ґрунтовне фронтальне експедиційно-польове дослідження терену;
- згромадити в околицях на північний захід від Горган необхідний для

студіювання матеріал: схопити на магнітну стрічку традиційну народномузичну творчість із супутньою до неї етнографічною інформацією, а головню – обрядові народновокальні твори;

– належним чином опрацювати ці матеріали (транскрибувати їх, створити нотоархів);

– за допомогою візуального чи слухового аналізу визначити основні типологічні характеристики наспівів;

– систематизувати обрядові народновокальні твори за мелотипами, їхніми видами й різновидами;

– прослідкувати вертикальні (мелогенеза) та горизонтальні (мелогогеографія) прояви цих типів;

– екстраполювати мелогогеографічні спостереження на проблеми етногенезу.

Розв'язання цих завдань і дасть змогу бодай наблизитись до вирішення питань, що виносяться на захист:

а) чим зумовлена мелотипологічна гетерогенність локальної народновокальної традиції?

б) чи в околицях на північний захід від Горган маємо продовження бойківської етнографічної групи, чи тут була колись інша спільнота, до того ж значно старовинніша за її оточуючі (як це, скажімо, припускав Ян Фальковскі)?

в) чи існує музично-стилістична відмінність між гірською та передгірською частинами досліджуваного терену?

г) чи адміністративна границя між областями має бодай якийсь покриття в етнографії (а отже – чи передгірські околиці на північний захід від Горган є окремим регіоном, чи складовою Підгір'я від Самбора до Івано-Франківська)?

Методологічну основу дисертації складають передовсім засади української (головню львівської) типологічної школи, започатковані С. Людкевичем, К. Квіткою, а почасти й Ф. Колесою та розвинені в працях В. Гошовського й Б. Луканюка. У дисертаційному дослідженні застосовано й методи порівняльного та історико-типологічного вивчення традиційної музики, які розробили провідні етномузикологи України (С. Грица, А. Іваницький, Є. Єфремов, О. Мурзина, В. Осадча, О. Правдюк, О. Смоляк, Н. Супрун-Яремко, О. Тюрікова), Росії (Є. Алексєєв, А. Банін, Є. Гіппіус, І. Земцовський, Б. Єфіменкова, М. Лобанов, І. Мацієвський, О. Пашина), Білорусі (Т. Варфоломєєва, Г. Кутирьова-Чубаля, З. Можейко, Г. Тавлай), Молдавії (Я. Мироненко) та Польщі (А. Чекановска) й інші. Належну увагу приділено й студіюванню Підгорганню суміжними науками (історією, археологією, етнографією тощо), до якого долучилися М. Бандрівський, В. Баран, Л. Вакулєнко, Р. Кирчів, М. Клапчук, В. Козак, В. Конопля, Л. Крушельницька, Я. Пастернак, М. Пелєшишин, М. Рожко, П. Сіреджук.

Застосування в дисертаційній роботі вказаних методів дослідження уможливило належним чином зібрати необхідний для студії матеріал – обрядові

наспіви з околиць на північний захід від Горган, транскрибувати його, типізувати й систематизувати, картографувати, визначити на терені мелодіалектні утворення й зіставивши їх із конфігурацією результатів інших суміжних наук вирішити низку важливих етногенетичних питань.

Наукова новизна цієї роботи полягає в тому, що на обраному терені для етномузикологічних студій уперше:

- застосовано принцип фронтальної збирацької роботи “село в село”, за допомогою якого можна отримати мелогеографічні результати з точністю до населеного пункту;

- подано жанрово-типологічну сітку обрядових народновокальних творів, що побутують на цій території;

- окреслено й картографовано ареали поширення типів;

- на основі їх порівняльного вивчення визначено музичні діалекти;

- зроблено проєкцію отриманих результатів на етногенезу людності обстежуваного обширу;

- з’ясовано причини мелотипологічної гетерогенності локальної народновокальної традиції.

Очевидне й **практичне значення** дисертаційного дослідження. Аудіозаписи народномузичних творів і супутньої до них етнографічної інформації, здобуті в ході експедиційно-польової роботи в околицях на північний захід від Горган, разом із результатами їх опрацювання (стенограмами, транскрипціями текстів і мелодій тощо) суттєво поповнили національну скарбницю багатоговікових духовних надбань нашого народу в галузі його традиційної музичної культури – фоно-, графо- та нотоархів ПНДЛМЕ при КМФ ЛДМА. Ці матеріали можуть бути використані для запису аудіокасет, компактдисків традиційної народної музики; для створення радіопередач про народномузичну культуру; для видання збірок творів народної музики; як ілюстрації у вигляді звукових (фоно-) та писемних (графо-) хрестоматій, антологій народномузичних творів до лекцій із фольклору в навчальних закладах. Наукові напрацювання, що викладені в дисертаційній роботі, її автор уже впроваджує в навчальний процес при читанні низки дисциплін на КМФ ЛДМА ім. М.В. Лисенка (“Аналіз і систематика народномузичних творів”, “Запис і транскрипція”, “Музично-етнографічна документація” та “Фольклорна практика”). Практична частина та теоретичні узагальнення дисертації стануть надійною опорою не тільки для ширших етномузикологічних студій традиційної народномузичної культури Галичини чи навіть України, а й для музичного слов’янознавства.

Результати дослідження **апробовано** на V – VIII Конференціях дослідників народної музики червоноруських (галицько-володимирських) та суміжних земель (Львів, 1994, 1995, 1997), IV Міжнародній науковій конференції “Проблеми успадкування зимових свят, звичаїв та обрядів” (Рівне, 1998), Всеукраїнській

науково-педагогічній конференції “Музичний фольклор в системі навчання та виховання молоді” (Кременець, 2000), науково-практичній конференції “Традиційна народна музична культура Бойківщини” (Турка, 2003), Міжнародній науково-практичній конференції до 125-річчя від дня народження Климента Квітки (Київ, 2005), міжнародному науково-практичному семінарі “Фольклор і сучасність: збереження, ревіталізація і перетворення традиційної культури” (Кишинев, 2006).

Дисертація складається з основної (теоретичної) частини та додатків – уповні самодостатньої частини, де подано джерельну базу, яка відображає головні етапи роботи над дисертаційним дослідженням. Основна частина вміщує вступ, три розділи, висновки й список використаних джерел та літератури (223 найменування). Додатки представлені антологією обрядових наспівів (граматичними й фонологічними транскрипціями мелодій – 112 народновокальних творів), таблицями ознак мелотипів (5 таблиць), картосхемами з покажчиками до них (всього 17 картосхем; із них 1 – географічна, 3 – історико-археологічні, 1 – етнолінгвістична, 11 – мелоареалогічних, 1 – мелодіалектологічна), географічно-статистичним покажчиком використаних матеріалів із архівних фондів ПНДІМЕ (1 таблиця), науково-дослідницькою програмою “Етнокультурні процеси на Підгорганні” й питальником до неї, фотоілюстраціями (8 світлин) та аудіодиском (CD) із супроводжуючою інформацією (список уміщених у ньому народномузичних творів [40] із зазначенням тривалості звучання [57 хв. 46 с.], відомості про виконавців і збирачів, паспорт місцевості). Загальний обсяг дисертації – 315 сторінок: із них основна частина займає 189 (у тому числі 25 сторінок – список використаних джерел та літератури), а додатки – 126 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У *Вступі* обґрунтовано актуальність і необхідність проведення дослідження; висвітлено зв’язок роботи з науковими програмами, планами наукових установ; сформульовано мету і завдання, які потрібно вирішити для її досягнення; розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів; вказано на те, які положення винесено на захист і де апробовано й опубліковано результати дослідження.

У *Розділі 1* – “Дослідженість теми та загальна характеристика терену” – проаналізовано стан вивчення території: подано важніші джерела – записи й публікації традиційної народної музики з північно-західного Підгоргання та теоретичні розробки й напрацювання на основі творів народномузичної культури з цього регіону, здійснені попередниками; також визначено особистий внесок дисертанта в примноження та збереження пам’яток музичного фольклору; викладено основні методи й методику дослідження; окрім того описано фізико-географічну й історико-етнографічну характеристики – історію залюднення краю,

склад населення, його господарську діяльність та духовну й матеріальну культуру, які є визначальними чинниками умов формування та функціонування народної музики.

1.1. У зацікавленні музичним фольклором околиць на північний захід від Горган варто вирізняти два етапи. Чи то не зовсім уже символічно часова межа між цими етапами припадає на період здобуття Україною незалежності.

1.1.1. Збирання і вивчення фольклору з околиць на північний захід від Горган започаткував І. Вагилевич. В альманасі “Русалка Дністровая” (1837) він надрукував кілька народних колядок, які записав у своїй рідній місцевості, а в розвідці “Бойки, русько-слов’янський люд у Галичині” (1841) – інші пісенні та прозові твори. У свій час привернула увагу вчених і його рукописна збірка колядок, матеріали якої Я. Головацький використав згодом для свого збірника “Народные песни Галицкой и Угорской Руси” (Москва, 1878), В. Гнатюк – для двотомного видання “Колядки і щедрівки” (Львів, 1914. Т. 1 – 2) та Ф. Колесса – для монографічного дослідження “Українська усна словесність” (Львів, 1938). У виданні “Колядки та щедрівки” (Київ, 1965) передруковані давні й уміщені новіші записи колядок. Однак у всіх цих збірках наведено тільки тексти (за винятком мелодії колядки, яку записав Ф. Колесса в селі Нижньому Струтині тепер Рожнятівського району).

Важливою віхою у фіксації та вивченні фольклору досліджуваного терену став вихід у світ 1886 року весільних пісень із села Лолин, які зібрала Ольга Рожкевич та опрацював і попередив вступною статтею Іван Франко.

Не оминув своєю увагою ці терени й Осип Роздольський. Гаївки, схоплені ним на фонограф та транскрибовані Ф. Колессою, використав В. Гнатюк для своєї збірки. Поодинокі народномузичні твори з досліджуваної території подибуємо у збірках П. Бажанського “Русько-народні галицькі мелодії” (Львів, 1905. Т. 1; Жовква, 1906. Т. 2 – 3), К. Квітки “Українські народні мелодії” (Київ, 1922), у рукописній збірці українських народних пісень Р. Придаткевича. Всі вони пізніше увійшли в десяти томник З. Лиська “Українські народні мелодії”.

У різні роки на цих теренах записували фольклор такі збирачі, як-от М. Глушко, В. Гошовський, Г. Дем’ян, М. Кассараба, Р. Кирчів, Л. Сабан, Ю. Сливинський, В. Сокіл та інші. Їхній доробок загалом налічує біля двох – двох із половиною тисяч народномузичних наспівів. Записи В. Гошовського та Ю. Сливинського – нечисленні: в основному представлені весільними народновокальними творами. Щодо решти збирачів, то лев’ячу частку згромаджених ними матеріалів становлять звичайні та напливові пісні, що не є визначальними для народномузичної культури регіону.

Таким чином, ще майже до кінця ХХ століття залишалася нез’ясованою жанрово-типологічна сітка народновокальної творчості з околиць на північний захід від Горган, а отже – не могли бути вирішені тісно пов’язані з мелотипологією

питання мелогографії й етногенези. Як бачимо, такий стан вивчення традиційної народномузичної культури обраної території зобов'язував до нагального проведення на цих теренах повномасштабних етномузикологічних досліджень.

Саме недостатністю опублікованих й опрацьованих народновокальних творів із досліджуваного терену, невеликою кількістю сіл, що представлені записами фольклору, незначною питомою вагою обрядових наспівів, які можуть бути використані радше як додаткове, а не основне джерело для етномузикологічних студій, і спричинена нагальна необхідність у виповненні цієї прогалини – проведенні власних польових записів, їх опрацюванні.

1.1.2. На початку 90-х років ХХ століття було впроваджено методику послідовного вивчення народномузичної творчості обраної “фольклорної бази”.

Після проведеної на цих теренах підготовчої роботи невдовзі дисертант розробив науково-дослідницьку програму “Етнокультурні процеси на Підгорганні”. Її реалізація здійснювалася в три етапи:

перший етап – згромадження необхідних для етномузикологічних досліджень польових матеріалів;

другий етап – архівне опрацювання;

третій етап – аналіз і систематизація пісенних типів, поглиблене порівняльне вивчення їх проявів у просторі й часі, підсумок результатів дослідження.

За період втілення в життя науково-дослідницької програми “Етнокультурні процеси на Підгорганні” із досліджуваного терену для широкого загалу стали доступними понад 4500 народномузичних творів, переважаюча більшість яких перенесена на папір. Увесь цей здобуток зберігається у фоно-, графо- та нотофондах Архіву Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології.

Таким чином, за короткий термін (менш, як півтора десятиліття), що в понад десять разів менший порівняно з півтораковим зацікавленням музичним фольклором Підгоргання в період до кінця 80-х років ХХ століття, згромаджено майже втричі більше народномузичних творів із супутньою до них етнографічною інформацією, що стали добрим підґрунтям для етномузикологічних студій.

1.2. На сьогодні етномузикологія – це комплексна наука, що складається з ряду дисциплін, які охоплюють різні її аспекти: від згромадження й документування народномузичних творів – до їх аналізу та систематизації. В усіх цих ланках уже зроблені чималі теоретичні й методологічні напрацювання.

У дисертаційному дослідженні розкрито методологічні засади збирацької роботи (1.2.1.), методику графічної документації наспівів (1.2.2.), методи їх типізації й кодування (1.2.3.), методологічні принципи географічного етномузикознавства (1.2.4.)

1.3. В етномузикологічних розвідках важливо подати й відомості про фізико-географічне положення досліджуваного регіону.

Як засвідчує географічно-статистична довідка про обстежувану територію та її населення (1.3.1.), дані про її природно-географічні умови (1.3.2.) й господарську діяльність мешканців (1.3.3.), незважаючи на різноманіття флори, фауни й корисних копалин, які завжди приваблюють поселенців, більшість цього регіону (головно низькогірна та високогірна зони) є нелегкою для його освоєння людиною та проживання в ньому.

1.4. Важливо також окреслити історико-етнографічну характеристику терену, щоб у подальшому мати можливість зіставити конфігурації пісенних типів і музичних діалектів (стилів) на музично-етнографічних картах із конфігураціями даних із суміжних наук – історії, археології, етнолінгвістики тощо.

З історико-археологічних відомостей (1.4.1.) дізнаємося про те, що заселення досліджуваної території (а головно її гірської частини) здійснювалося повільно й упордовж багатьох віків. Знаходимо в історико-археологічних джерелах і натяки на поступове освоєння цих теренів, що відбувалося внаслідок не тільки природного приросту населення, а й притоку мешканців із інших регіонів, які замандрували сюди в пошуках вільних необжитих земель. Безперечно, що всі ці історичні процеси мали прямий вплив на формування етнографічного обличчя населення, яке замешкує Підгорганя.

Етнографічні відомості про досліджуваний терен (1.4.2.), хоча до певної міри й скупі, та все ж підтверджують здогади істориків про притік сюди мешканців із інших регіонів.

У Розділі 2 – “Мелотипологія обрядової народновокальної творчості (мелогенетичний аспект)” – на мелогенетичному рівні в рамках жанрових груп – календарно-обрядової (2.1.) та родинно-обрядової (2.2.) – аналізуються пісенні типи, їхні види й різновиди обрядових народновокальних творів.

2.1. Серед календарно-обрядової пісенності на Підгорганні найповніше зберігся зимовий жанровий цикл. Побувають на досліджуваному терені й різноманітні народні звичаї, які пов’язані з весняними святами (весняний жанровий цикл). На значній його частині функціонують і приурочені до цих свят народновокальні твори та ігри й забави.

2.1.1. На Підгорганні побувають величальні зимові обряди колядування та шедрування. Зафіксовано й обряд маланкування.

2.1.1.1. На досліджуваній території зареєстровано колядкові типи А, Б (які описав В. Гошовський) і їхні види та різновиди, а також інші споріднені з ними типи.

На обстежуваному обширі побувають похідні види й різновиди колядок типу А, в яких зміни відбуваються в таких двох аспектах: 1) трансформація музично-ритмічної структури рефрену, що зумовлює перехід від “трійкового” до “двійкового” принципу мислення, 2) його вкорочення (розпад).

Колядки типу Б на Підгорганні еволюціонують у таких двох напрямках: 1) у бік модифікації традиційної колядкової ритміки та підміни її вальсовою;

2) у сторону трансформації складочислової та семантичної структури строфи шляхом пропуску (випадання) чи додавання цілих силабічних груп або ж збільшення (розширення) чи зменшення (звуження) в них кількості складів.

Зафіксовано й інші (споріднені з типами А і Б) зимові календарно-обрядові пісні, які мають 10-складову (5 + 5) структуру вірша із музично-ритмічною моделлю 5-складників 11112 (трибрахій-ямб) без рефрену і приспіву або ж ті, в яких хоча й наявний рефрен чи приспів, однак їхня передовсім семантична форма відрізняється від колядок вищеописаних типів А і Б (тобто – колядки із різноманітними рефренами й приспіваними, відмінними від тих, які характерні для типу А чи Б).

Еволюція викристалізованих на певному історичному етапі з протоколядкової форми через додавання відповідних рефренів і приспівів колядок двох типів А та Б, що побутують на Підгорганні, відбувалася двома способами: 1) шляхом різноманітних модифікаційно-трансформаційних процесів, які зумовлюють зміни в структурних елементах і виникнення якісно нових форм, але за багатьма ознаками споріднених із основними; 2) інволюційними перетвореннями, що ведуть до їх розпаду – втрати структурних елементів. Різні еволюційні процеси колядок типу А та Б призводять і до подібності за більшістю ознак їх різновидів, як-от колядки типу ³A/1 і ³B/1 з ¹⁵V553 та ¹⁶R⁶11112|⁶11112|⁶123||. Окрім того, у колядках, що побутують на досліджуваній території, спостерігається не тільки взаємопроникнення структурних елементів цих двох типів (скажімо, мелодична лінія перших двох 5-складників може бути однаковою у колядках із ¹⁵V553 і ¹⁵V554, ¹⁵V553:553 та ¹⁵V554 тощо), а й запозичення їх з інших типів і навіть жанрів. Такі процеси, безумовно, породжують велике число видів і різновидів колядкових типів А і Б та споріднених із ними.

Новорічні пісні маланкового пісенного типу М на Підгорганні еволюціонують у сторону трансформації традиційної маланкової ритміки й підміни її вальсовою, що часто-густо супроводжується зміною ладових констант (звукових опор).

На досліджуваній території побутують щедрівкові типи ЩМ (маланкові) та ЩТ (тридольні) із різноманітними приспіваними (чи без них). Зафіксовано й щедрівки, основна структура вірша яких базується на чотиридольності диспндеїв 2222 (тип ЩЧ). Окрім того на Підгорганні функціонують також інші відмінні типи щедрівок.

Щедрівки типу ЩМ – результат подальших трансформаційно-модифікаційних перетворень маланкової ритміки, що на перший погляд, а особливо в щедрівках зі структурою приспіву 4 + 4, може сприйматися як схрещення в цих зимових піснях принципово відмінних музично-ритмічних форм основного вірша та приспіву. Ці еволюційні процеси здійснюються в руслі спрощення мелотематичної будови й часто-густо ведуть до підміни маланкової ритміки вальсовою. Іноді ж модифікаційні перетворення в щедрівках типу ЩМ

відбуваються шляхом контамінації із запозиченими з інших пісенних типів музично-ритмічними структурами.

Еволюція шедрівок типу ЩТ, які побутують на досліджуваній території, загалом якби відбувається в руслі розширення будови строфи шляхом збільшення в ній кількості рядків від двох до чотирьох. Такі перетворення до того ж зумовлюють появу незвичної для шедрівок форми, яка запозичена з іншого жанру, хоча й викристалізувалася з притаманного для типу ЩТ висхідного іюніка 1122 в 4-складових силабічних групах.

Еволюція ж шедрівок типу ЩЧ пов'язана передовсім із розширенням складочислової структури основного вірша, що викликає відповідні дроблення в музично-ритмічній формі первинного для цього типу диспондея 2222. Такі перетворення до того ж часто-густо супроводжуються механічним сполученням основного вірша зі структурно різноманітними приспіваними та запозиченням мелодичної лінії з народновокальних творів інших типів і навіть жанрів.

Як показує мелотипологічний аналіз, загалом еволюція шедрівкового репертуару на досліджуваній території відбувається у двох основних напрямках: 1) шляхом трансформаційно-модифікаційних перетворень маланкової ритміки, які часто-густо супроводжуються спрощенням мелотематичної будови й ведуть до підміни цієї ритміки вальсовою; 2) розширенням традиційної для шедрівок складочислової структури основного вірша, а також будови строфи від двох до чотирьох рядків, що нерідко зумовлюється запозиченням музично-ритмічних і навіть віршових структур, які характерні для інших пісенних типів і жанрів. Для таких перетворень, до того ж, притаманне механічне сполучення основного вірша зі структурно різноманітними приспіваними, що породжує велике розмаїття пісенних типів шедрівок та їхніх видів і різновидів.

2.1.2. На досліджуваній території зафіксовані пісні весняного жанрового циклу, які в народі зазвичай називають гаївками.

У більшості з них доволі важко визначити первісну типологічну форму, що, вочевидь, є наслідком їх специфічної інволюції. Варто хіба зазначити, що серед гаївок, які побутують на досліджуваній території, в однаковій мірі подибуються як строфічні, так і тирадні. До того ж, як і скрізь на українських етнографічних землях, на Підгорганні в гаївках зустрічаємо й різного роду контаміновані (складні та складені) форми. Причому, одні й ті ж мелодичні мотиви (а отже й музично-ритмічні форми) з типологічно відмінних гаївок нерідко вільно сполучаються в одну цілісність – народномузичний твір, що свідчить про вторинність таких утворень. З'ясування механізму таких неочікуваних сполучень вимагає залучення широкої порівняльної основи, а отже виходить далеко за рамці вузькорегіональних студій, чим і є це дослідження.

2.2. Серед родинно-обрядових звичаїв на досліджуваній території найповніше збереглися весільний та похоронний обряди.

2.2.1. Народновокальна творчість весільної обрядовості на досліджуваному терені представлена ладканками, співними піснями, приспівками й хороводами.

2.2.1.1. На Підгорганні побутують тільки ямбічні строфічні ладканки. У селах Козаківка й Липа Долинського району зафіксований ладканковий тип тирадної будови. Однак, треба гадати, він радше замандрував сюди зі сколівської Бойківщини, аніж є питомим для місцевої народномузичної культури. Тому-то цей тип надалі не розглядатиметься.

У залежності від структури вірша можна виділити три основні типи весільних ладканок, що побутують на досліджуваній території.

Як засвідчує мелотипологічний аналіз, ладканки типу ⁷ЛС/3 ('V7₃; ⁵VAAB; ^mR¹²1111233||⁹1111212||¹²1111233||) на всьому досліджуваному обширі не зазнали якихось принципових змін, які могли би бути викликані різноманітними трансформаційно-модифікаційними перетвореннями, що вирізняло б їх з-поміж інших (поширених за межами окресленого регіону) того ж таки типу. Тому-то різницю між ними можна шукати тільки в звукових опорах кадансів мелодичних фраз.

Еволюція ладканок типу ¹¹ЛС/2 на Підгорганні відбувалася передовсім у руслі трансформаційно-модифікаційних перетворень шляхом ксенотекстизації музично-ритмічної структури свого прототипу – 8-складових (5 + 3) ладканок – у взаємодії з 9-складовими (3 + 3 + 3), генотипологічну основу яких складає запозичена форма принципово відмінної будови – однорядкова тридільність типу ^rV446=^mR⁶1212|⁶1212|¹²121233|| чи її розповсюдженіша версія ^rV557=^mR⁶11112|⁶11112|¹²1111233||. Завдяки цим мутагенним перетворенням і виникли розмаїті різновиди 11-складових ладканок.

На досліджуваній території подибується кілька різновидів ладканок типу ¹⁷ЛС/2(1) ('V557₍₂₎; ^mR⁶11112|⁶11112|¹²1111233||₍₂₎), що розрізняються за їхньою семантичною будовою та мелодичною формою. Так, на Підгорганні, зокрема, зафіксовано як дворядкові, так і однорядкові ладканки, що здебільшого виконуються в контамінації з іншими ладканковими формами.

Ці ладканки на досліджуваній території не зазнали жодних принципових змін і за своїми визначальними музичними інгредієнтами нічим не різняться від своїх посестер, що побутують в інших регіонах українських етнографічних земель. Проте у ладканках аналізованого типу значний науковий інтерес становить наявність у них текстових формул ("Ой із руточки – по дві квіточки"), характерних для передладканок.

Та на Підгорганні передладканки вже явно втратили своє первісне значення. Вони або виступають частиною типового весільного 17-складника, що контамінується з іншими формами, або ж, повністю трансформувались, підпорядковуються семискладовій структурі.

2.2.1.2. На досліджуваній території побутує порівняно незначна кількість типів весільних пісень, приспівок і хороводів, що не зазнали принципових

еволюційних змін. Хоча ці жанри й не відзначаються строкатістю типологічних різновидів, а деякі їхні типи відомі в подібній чи навіть тотожній формі за межами окресленого регіону чи подибуються в інших жанрових групах, все ж вони, зокрема хоровадні приспівки, мають свої індивідуальні ознаки, що проявляються передовсім у функційній приналежності – обслуговують весільні обрядодії (“вискакування вінка”, “викуп дружок” та “плесання дружки”), які локалізовані на Підгорганні. І навіть у приспівках коломийкової форми, які побутують на досліджуваній території, простежуються різномірні риси в мелодиці та манері виконання, що дозволяє, зокрема, місцевим музикантам диференціювати їх за назвою населеного пункту (грабівська, лецівська, липовецька коломийки тощо). Хоча, треба сказати, в одному селі можуть доволі мирно співіснувати кілька мелодичних варіантів коломийок як співних, так і до танцю.

2.2.2. До похоронного жанрового циклу належать похоронні пісні та голосіння. Похоронні пісні, які побутують на досліджуваній території, треба вважати напливовими, привнесеними в традиційну культуру порівняно пізно, оскільки цей репертуар знають здебільшого тільки учасники церковного хору.

2.2.2.1. Натомість голосіння, які побутують на Підгорганні, привертають до себе увагу нетрадиційністю форми цього жанру й вимагають детального аналізу.

Як засвідчує мелотипологічний аналіз, на досліджуваній території еволюція голосінь відбувалася шляхом переходу від вільного до вільно-силабічного укладу віршів.

Розділ 3 – “Проблеми мелогографії та етногенези” – присвячено встановленню ареалів поширення основних мелотипів, їхніх видів і різновидів (3.1.), виявленню музично-стилістичних відмінностей (музичних діалектів), локальних, регіональних і загальнонаціональних особливостей обрядової народновокальної творчості (3.2.) та проєкції цих даних на етногенезу людності, яка населяє обстежувану територію (3.3.).

3.1. Прояви мелотипів, їхніх видів і різновидів у просторі розглядаються в тій же послідовності, що й у мелотипологічному розділі.

Мелоареали на досліджуваній території мають як суцільне покриття тієї чи іншої її частини, так і розосереджене, яке витворює кілька мікроареалів у різних місцинах регіону. Подибуються й поодинокі мелотипи, а особливо їхні різновиди, які спонтанно “розкидані” у населених пунктах доволі віддалених між собою чи знані тільки в одному селі.

До того ж, мелоареали здебільшого є різними за обсягом: одні з них обіймають цілі адміністративні райони, інші ж локалізуються в двох – трьох населених пунктах. Ізомели цих мелоареалів зазвичай співпадають тільки на окремих незначних ділянках. Таким чином, вимальовується доволі строката мелоареалогічна картина.

3.2. Зазвичай окреслення та зіставлення ареалів побутування пісенних типів дає ключ для остаточної локалізації народномузичних діалектів. І хоча на досліджуваній території, на перший погляд, вимальовується доволі неоднорідна (“розмита”) типологічна картина, все ж незбіг ізомел треба передовсім трактувати як взаємопроникнення діалектних утворень різного рівня, які до того ж виказують ієрархічну природу. З іншого ж боку, наявність однакових мелотипів, що витворюють окремі мініареали, які локалізуються в різних частинах досліджуваної території, необхідно вважати наслідком міграційних процесів населення.

Застосувавши ієрархічний мелодіалектний поділ обстежуваного простору на зони/райони (наддіалекти), підзони/округи (діалекти) й мінізони/околиці (субдіалекти), який успішно апробував у своєму дисертаційному дослідженні Ю. Рибак, зауважимо, що на Підгорганні яскраво виокремлюються дві найобширніші мелодіалектні зони – “богородчансько-солотвинська” (А) та “долинсько-рожнятівська” (Б). Перша з них окреслюється передовсім за наявністю в ній обряду “плесання дружки” та мелотипів, що його обслуговують, а також побутуванням на цих теренах гаївок. Друга ж зона виокремлюється за ареалом побутування обряду “вискакування (вигопкування) вінка” у всіх його трансформаційних проявах і мелотипів, якими послуговується цей обряд, та, зрозуміло, за відсутністю гаївок. Природною демаркаційною лінією між обома зонами є р. Лімниця.

Для обох зон природним південним кордоном є хребти Горган. “Богородчансько-солотвинська” зона на досліджуваній території не замикається зі сходу та півночі, а має своє продовження в цих напрямках. “Долинсько-рожнятівська” зона хіба що може мати своє незначне продовження в західному напрямку.

У цих двох зонах загалом виокремлено чотири підзони (“богородчанська”, “солотвинська”, “болахівсько-долинська” й “вигодсько-рожнятівська”) й дев’ять мінізон. Демаркаційні лінії між ними є доволі умовними й “розмитими”.

Окрім двох найобширніших мелодіалектних зон (“богородчансько-солотвинської” та “долинсько-рожнятівської”) незначну частину досліджуваної території охоплюють інші зони/наддіалекти, які локалізуються в прилеглих регіонах – “сколівська” (В), що захоплює села Вишків, Мислівку та Семичів Долинського району; “стрийсько-жидачівська” (Г), до якої належить єдиний населений пункт на півночі Долинщини с. Велика Тур’я; “калуська” (Д), куди примикають північні населені пункти Рожнятівщини – Берлоги, Брошнів, Камінь, Креховичі, Рівня, Сваричів і Топільське. Імовірно й те, що зони Г та Д насправді витворюють єдиний наддіалект (спільну зону). Та в такому випадку вони щопринаймні належать до різних мінізон.

3.3. Встановлення ареалів поширення мелотипів, які побутують на досліджуваній території, та визначення на їх основі музичних діалектів дає ключ для з'ясування тісно пов'язаного із цими етномузикологічними результатами питання етногенези людності, яка упродовж віків замешкує ці терени.

3.3.1. Хоча на основі ареалів побутування ряду мелотипів, їхніх видів та різновидів і визначені в ієрархічному підпорядкуванні діалектні утворення різного рівня, все ж вони здебільшого є неоднорідними, оскільки на значній частині досліджуваної території загалом простежується типологічна гетерогенність.

На досліджуваній території спостерігаємо впливи різних етнокультурних потоків не тільки в межах цього терену чи із сусідніх регіонів, а й проникнення музично-стилістичних елементів із доволі віддалених місцевостей. Внутрішні (у рамках обстежуваного обширу) етнокультурні потоки породжують передовсім “розмитість” меж між діалектними утвореннями різних ієрархічно підпорядкованих рівнів, формуючи таким чином перехідні міждіалектні смуги.

Саме взаємодія етнокультурних процесів у двох вимірах – просторовому й часовому – спричинила типологічну гетерогенність локальної народновокальної традиції.

3.3.2. Зрозуміло, що будь-які етнокультурні процеси відбуваються на певному історичному тлі. Тому-то узгодження результатів етномузикологічного дослідження, що передовсім тісно пов'язані з цими процесами, з історико-археологічними відомостями займає одну з провідних ролей у вивченні етнічної історії обстежуваного терену.

Історичні факти не тільки про порівняно пізнє посилене залюднення, а й про експансію на досліджувані терени різнорідного населення підкріплюється, зокрема, тим, що народнописенна культура на обстежуваному обширі не була “законсервована”, а інтенсивно розвивалася аж до приходу сюди більшовиків. Бо хіба взаємодія різних субетнокультур могла спонукати до такого тривкого й різноманітного процесу її розвитку.

Висновки. Здійснене дисертаційне дослідження уможливило дати відповіді на засадничі питання, що становлять значний науковий інтерес не тільки для етномузикознавства, а й для українознавства, а відтак і слов'янознавства взагалі.

Насамперед доведено існування на українській етнічній території, а саме, в околицях на північний захід від Горган, гетерогенної народномузичної традиції поряд зі звичним для інших регіонів явищем мелотипологічної однорідності при зазвичай невеликій кількості пісенних типів. Етномузикологічні ж студії над приуроченою народновокальною творчістю цього терену спонукають до низки висновків.

По-перше, мелотипологічна гетерогенність локальної народновокальної традиції на обстежуваному обширі зумовлена передовсім різнорідністю населення, яке поступово й поетапно замешкувало його, вливаючи притому в традиційну

культуру, що формувалась упродовж багатьох віків у цьому регіоні, риси своєї субетнокультури. Етнокультурні процеси, пов'язані насамперед із появою на Підгорганні поодиноких общин протослов'янських, а згодом і слов'янських племен, хоча й сягають у глибину віків, проте особливого піднесення почали набувати тільки від рубежу XIII – XIV століття – початку інтенсивного заселення цієї території. А отже, прикметним явищем для типологічно гетерогенної культури є її пізні походження.

По-друге, результати етномузикологічних студій підтверджують гіпотезу, яку висунув Я. Фальковські про те, що більша частина околиць на північний захід від Горган ще на початку XVI століття мала інше етнографічне обличчя. Справедливою є й вказівка польського вченого на неприналежність до бойківської традиції розташованих на правому березі Лімниці населених пунктів. Проте на переважаючій частині Долинського та Рожнятівського районів зараз ця культура домінує. Щоправда на цих теренах поряд із нею та вкрапленнями інших субетнокультур ще дотепер добре збереглися рудименти традиційної музики старовиннішої за бойківську спільноти.

По-третє, між гірською та передгірською частинами досліджуваного терену проглядається музично-стилістична різниця головню на фонологічному (манера виконання, мелізматика) рівні; на морфологічному ж (структурно-формальному) – вона менш помітна. Попри це в передгірських, а точніше, у рівнинних населених пунктах на півночі Долинщини й Рожнятівщини, що належать до зон Г та Д, порівняно з гірськими місцинами, наявна суттєва музично-стилістична відмінність на обох рівнях. Простежується музично-стилістична різниця й між гірським та передгірським (у тому числі й рівнинним) пасмами на Богородчанщині. Вона відчутна на обох рівнях навіть у більшій мірі, аніж у Рожнятівському чи Долинському районах. Логічно припустити, що саме в гірській місцевості найповніше збереглися елементи манери виконання традиційної музики, культивованої старовинною підгірсько-пастушою спільнотою, про яку згадує Я. Фальковські, оскільки ці терени зазнали найменшого впливу етнокультурного потоку з півночі.

По-четверте, результати етномузикологічного дослідження наочно засвідчують, що сучасний адміністративний кордон між Івано-Франківською та Львівською областями не має покриття в етнографії. На це вказують передовсім периферійні засяги зон, які локалізуються у Львівській області й захоплюють на півночі Долинського району Івано-Франківської області с. Верхня Тур'я, а на південному заході села Вишків, Мислівку та Семичів; до того ж, “долинсько-рожнятівська” зона є, найправдоподібніше, відкритою (“розімкненою”) на захід. Що ж до населених пунктів, які належать до зон Г та Д, то їх треба вважати складовою Великого Підгір'я, щоправда їм притаманні локальні етномузичні особливості, хоча ці терени й не витворюють окремої етнографічної одиниці.

І нарешті, здобуті результати дисертаційного дослідження – тільки перший щабель на шляху до з'ясування етногенези людності, яка населяє обстежуваний обшир. Остаточне витлумачення цієї проблеми можливе лише за умови наявності етномузикологічних відомостей бодай би зі всієї Західної України для зіставлення їх з отриманими в цій студії. І хоча, як переконливо засвідчують напрацьовані на матеріалах традиційної пісенної культури здобутки, етномузикологія є вповні самодостатня наука, все ж вирішення питання етногенези населення Підгоргання потребує додаткової нової інформації зі суміжних з етномузикологією дисциплін – історії, археології, антропології тощо.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

1. Коваль В. Про тип голосіння на Рожнятівському Підгір'ї // П'ята конференція дослідників народної музики червоноруських (галицько-володимирських) та суміжних земель: Матеріали / Ред.-упор. Б. Луканюк. – Львів, 1994. – С. 72 – 73.

2. Коваль В. До питання про т. зв. передладканкову пустку в Галичині // Шоста конференція дослідників народної музики червоноруських (галицько-володимирських) та суміжних земель: Матеріали / Ред.-упор. Б. Луканюк. – Львів, 1995. – С. 85 – 86.

3. Коваль В. Програма “Етнокультурні процеси на Підгорганні”: перші здобутки // Традиційна народна музична культура Бойківщини / Ред.-упор. Т. Брилинський, Б. Луканюк. – Львів, 1996. – С. 19 – 24.

4. Коваль В. Обряд “плесання дружки” у міжріччі Лімниці та Бистриці-Надвірнянської // Наукові записки тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. – Серія 9: Музичне мистецтво. – 1998. – № 1. – С. 51 – 57.

5. Коваль В. До питання поширення та утримання новотворів у народному середовищі. // Народознавчі зошити: Двомісячник Інституту народознавства Національної Академії Наук України. – 1998. – № 5 (23). – С. 483 – 485.

6. Коваль В. До питання еволюції колядкових форм: Декілька спостережень над колядками с. Дуба // Народознавчі зошити: Двомісячник Інституту народознавства Національної Академії Наук України. – 1999. – №3 (27). – С. 376 – 378.

7. Коваль В. До питання про трансформацію колядкових форм: пропуск (випадання). (За матеріалами з Північно-Західного Підгоргання) // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. – Серія: Мистецтвознавство. – 1999. – № 2. – С. 110 – 113.

8. Коваль В. Из досвіду проведення фольклорних експедицій // Всеукраїнська науково-педагогічна конференція “Музичний фольклор в системі навчання та виховання молоді”. – Кременець, 11 – 12 травня 2000 р.: Матеріали / Гол. редактор О. Смоляк. – Тернопіль: Астон, 2000. – С. 85 – 89.

9. Коваль В. Про тип голосіння на Рожнятівщині // Народознавчі зошити: Двомісячник Інституту народознавства Національної Академії Наук України. – 2000. – №4 (34). – С. 697 – 699.

10. Коваль В. Обряд “висакавання (вигопкування) вінка” на передгір’ї та північно-західних схилах Горган // Традиційна народна музична культура Бойківщини: Зб. ст. і матеріалів / Ред.-упорядники В. Коваль, П. Зборовський. – Львів: ТзОВ “Камула”, 2003. – С. 24 – 42.

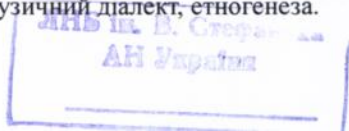
Коваль В. М. Генеза локальної типологічно гетерогенної народновокальної традиції (на матеріалах обрядових наспівів із околиць на північний захід від Горган). – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво. – Львівська державна музична академія ім. М. В. Лисенка, Міністерство культури і туризму України, Львів, 2006.

У дисертації досліджуються обрядові наспіви, що побутують у Богородчанському, Долинському й Рожнятівському районах Івано-Франківської області. Вивченню цієї території відводиться важлива роль, оскільки нез’ясованим залишається її співвідношення з етнографічно визначеними Бойківщиною та Гуцульщиною. Терен привертає увагу й своєю (незвичною для інших українських етнографічних земель) мелотипологічною різноманітністю.

У роботі насамперед подано жанрово-типологічну сітку обрядових народновокальних творів, окреслено й картографовано ареали поширення основних мелотипів, їхніх видів і різновидів, а відтак на основі порівняльного вивчення пісенних типів і їхніх видозмін визначено музичні діалекти, що укладаються в ієрархічно підпорядковані утворення. Шляхом узгодження отриманих результатів із конфігурацією даних із суміжних наук (археології, історії, етнографії) зроблено проєкцію на етногенезу людності обстежуваного регіону. Це дозволило підтвердити констатовані цими науками факти й гіпотези, а також заповнити в них прогалини та висунути свої власні здогади.

Результати проведеного дослідження уможливили й з’ясування причин мелотипологічної гетерогенності локальної народновокальної традиції, що полягають у пізньому поетапному заселенні обстежуваної території різноманітним населенням.

Ключові слова: Підгоргання, типологічна гетерогенність, мелотип, мелогенеза, мелогеографія, мелоареал, музичний діалект, етногенеза.

Коваль В. М. Локальная типологически гетерогенная народно-вокальная традиция (на материалах обрядовых напевов из окрестностей на северо-запад от Горган). – Рукопись. Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.03 – Музыкальное искусство. – Львовская государственная музыкальная академия им. Н.В. Лысенко, Министерство культуры и туризма Украины, Львов, 2006.

Диссертация посвящена изучению обрядового народного вокального творчества из окрестностей на северо-запад от Горган (Богородчанский, Долинский, Рожнятовский районы Ивано-Франковской области). Изучению этой территории уделяется важная роль, поскольку неопределённым остаётся её соотношение со смежными этнографически определёнными Бойковщиной и Гуцульщиной. Кроме того, это поприще привлекает особое внимание и своей (необычной для украинских этнографических земель) мелотипологической разнородностью и пока ещё не исследовано надлежащим образом этномузыкологами.

Обрядовые народно-вокальные произведения исследуются на нескольких уровнях – жанровом, типологическом, мелогенетическом и мелогеографическом. Вначале, исходя из музыкально-поэтических характеристик (единства структуры стиха и музыкально-ритмической формы, взятых обобщённо в виде идеальной модели), в рамках наиболее сохранённых жанровых циклов (зимний, весенний, свадебный, похоронный) устанавливаются основные бытующие в регионе песенные типы. Типизация напевов осуществляется за методикой украинской (главным образом львовской) типологической школы, начало которой положено С. Людкевичем, а отчасти и Ф. Колессой, поддержано К. Квиткой и развито в трудах В. Гошовского и Б. Луканюка. Затем на уровне каждого песенного типа выводятся генетически связанные с ним его виды и разновидности, то есть – прослеживается процесс эволюции (инволюции) типа. И₂ наконец, наиболее распространённые типы, их виды и разновидности подлежат картографированию. На этой основе определяются ареалы их распространения. Несмотря на типологическую гетерогенность обрядового народно-вокального творчества, сравнение изомел песенных типов в конечном итоге дало возможность установить иерархически подчинённую музыкально-диалектную структуру исследуемой территории.

Такой системный подход позволяет использовать полученные музыкальные данные для объяснения важнейших этнокультурных процессов, происходивших в окрестностях на северо-запад от Горган. Сопоставление же достигнутых этномузыкальных результатов с конфигурациями данных из смежных с этой наукой дисциплин (археологией, историей, этнографией) делает возможным приблизиться к раскрытию важнейших проблем этногенезиса населения исследуемого региона. Это позволяет не только подтвердить констатированные

этим науками гипотезы о сравнительно позднем и поэтапном его заселении протославянскими и славянскими племенами, но и заполнить пробелы в этих дисциплинах, а также выдвинуть свои собственные догадки.

Проведенное исследование сделало возможным и установление причин мелотипологической гетерогенности локальной народно-вокальной традиции, состоящих, прежде всего, в относительно позднем поэтапном заселении окрестностей на северо-запад от Горган разнородным населением.

Ключевые слова: Подгорганье, типологическая гетерогенность, мелотип, мелогенезис, мелогеография, мелоареал, музыкальный диалект, этногенезис.

Koval Vasyi, The genesis of local typologically heterogeneous folk-vocal traditions (based on materials of ritual songs from the locality Northwest from the Gorgany Mountain area). – Manuscript. Dissertation in fulfillment of the scientific degree of candidate of arts, specialization 17.00.03 – Musical Art. – Mykola Lysenko Lviv State Academy of Music, Ministry of Culture and Tourism of Ukraine, Lviv, 2006.

This dissertation examines ritual songs in Bohorodchany, Dolyna and Rozhniativ districts of Ivano-Frankivsk Oblast. Since the distinction concerning Boykiv and Hutsul regions still remains undetermined ethnographically, the study of this territory can provide some key insight into this problem. The territory is especially noteworthy because of its melotypological variety – an uncommon occurrence compared to other Ukrainian ethnographic areas.

This work provides a genre-typological network of ritual folk songs, outlines and maps the distribution of main melotypes, types and multiple types, and examines their transformation. The latter is determined by musical dialects shown in the comparative study of developing song types, which are organized hierarchically. Using the results of this study along with data from related sciences (e.g., archeology, history, and ethnography), a projection has been made on the ethnogenesis of the inhabitants living in the investigated region. This approach proves facts and hypothesis made within other fields as well as fills in the gaps by proposing new findings.

The results of the study provide explanations for the melotypological heterogeneity of local vocal folk song traditions, which are based on the presence of various peoples, who populated the area late at different stages of inhabitation.

Key words: Sub-Gorgan mountain region, typological heterogeneity, melotype, melogenesis, melogeography, meloarea, musical dialects, ethnogenesis.

Підписано до друку 16.11.2006 р. Формат 60х90/16.

Ум. друк. арк. 1,1. Обл.-вид. арк. 1,1. Зам. № 27.

Тираж 100 прим. Папір друкарський. Різограф.

Видавничий центр ЛДМА ім. М.В. Лисенка. 79005, м. Львів, вул. О. Нижанківського, 5
тел. (0322) 72-36-60

АВ 70.213

114СТ.

2000

МИСТ